

CALITATEA SOCIETĂȚII

FLAVIUS MIHALACHE

Conceptul de *calitate a societății* se subsumează domeniului calității vieții și descrie caracteristicile mediului social la nivelul unei comunități umane (Mărginean 2008), fiind pus în relație cu contextul social al vieții de zi cu zi (Abbott și Wallace 2012). Calitatea percepută a societății relevă modul în care oamenii se relaționează unii cu alții și cu instituțiile, măsura în care persoanele se simt integrate în societate, în care societatea este considerată drept conflictuală, precum și evaluarea calității serviciilor oferite oamenilor în diferite contexte sociale. Calitatea societății completează imaginea oferită de indicatori ai vieții personale cum sunt evaluările nivelului de trai, locuirii, sănătății etc. Condițiile sociale care fac posibilă o bună calitate a vieții la nivel individual sunt relevante astfel prin prisma evaluărilor personale.

Această secțiune tratează, mai întâi, evaluarea a două sisteme macro, economia și democrația, pentru a se concentra, apoi, asupra indicatorilor de încredere în oameni și instituții, a celor de măsurare a percepției asupra conflictelor sociale și de evaluare a excluziunii sociale. Chestionarul folosit în cadrul EQLS 2016 a cunoscut câteva ajustări comparativ cu etapele anterioare de colectare a datelor (2003, 2008, 2011), fiind îmbogățit cu unele întrebări noi care privesc evaluarea economiei și a democrației.

EVALUAREA STĂRII ECONOMIEI ȘI A MODULUI DE FUNCȚIONARE A DEMOCRAȚIEI

Datele descriu o situație dominată de evaluări mai degrabă negative atât asupra vieții economice, cât și politice, fără ca România să se poziționeze pe unul din ultimele locuri la nivel European din acest punct de vedere. Pe scala de la 1 la

---

Adresa de contact a autorului: Flavius Mihalache, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: flaviusmihalache@yahoo.com.

10, scorul mediu obținut în România pentru satisfacția față de starea economiei (4)¹ se situează sub media la nivel de UE (4,9) și mult sub mediile consemnate în țări etalon în domeniu, precum Danemarca, Germania, Olanda sau Suedia. Doar aproximativ 15% dintre respondenții din România au oferit evaluări pozitive (scoruri cuprinse între 7 și 10) cu privire la starea generală a economiei, față de 27%, cât reprezintă media la nivel european (*Tabelul nr. 1*). Bulgaria, Grecia, Croația, Letonia, Italia, Portugalia și Spania sunt state cu procente mai reduse ale populației ce se declară mulțumită față de realitățile vieții economice. Opiniile cu privire la modul de funcționare a democrației în România sunt, în mare parte, negative: scorul mediu la nivel național este 4,4, față de 5,2 cât este media europeană. Românii, alături de locuitorii statelor din Peninsula Balcanică, de spanioli și de italieni sunt europenii în cea mai mică măsură mulțumiți față de democrația din țările lor. Doar 20% dintre respondenții din eșantionul din România s-au arătat mulțumiți față de modul de funcționare a democrației, un procent de trei ori mai redus comparativ cu țări cum sunt Danemarca, Finlanda sau Suedia și situat la jumătatea celor înregistrate în Austria, Germania, Marea Britanie, Irlanda sau Olanda (*Tabelul nr. 1*). Aceste rezultate sunt în concordanță cu principalele concluzii ale studiilor comparative realizate anterior la nivel european, ce arată o puternică diferențiere la nivel evaluativ între statele din nordul și vestul continentului european și țări mai noi membre ale UE, ce au aderat în 2004, 2007 și 2013. Scorurile reduse înregistrate în state cu o mai îndelungată tradiție democratică, pentru Grecia, Spania și Italia, ce arată la acest indicator valori inferioare celor consemnate în România, pot fi explicate prin instabilitatea politică din ultimii ani, ce a condus către creșterea neîncrederii populației în instituțiile de reprezentare politică, pe fondul dificultăților economice și imposibilitatea factorilor de decizie de a găsi soluții viabile la problemele existente.

Starea economiei României este evaluată mai degrabă negativ, indiferent de categoria de populație la care ne raportăm. Diferențele în acest sens între evaluările oferite de diferitele grupuri sociodemografice sunt minime, indicând o omogenitate ridicată a modului în care românii evaluează realitățile vieții economice, indiferent de gen, domiciliu, venituri sau nivel de educație.

---

¹ Valorile prezentate constituie medii ale evaluărilor obținute pe baza scalelor de răspuns cu 10 trepte (1 minim – 10 maxim).

Tabelul nr. 1

**Satisfacția cu starea economiei și satisfacția față de modul în care merge democrația
(scoruri medii la nivel național)**

	Satisfacția cu economia	Ponderea populației satisfăcută cu starea economiei ²	Satisfacția cu modul în care funcționează democrația	Ponderea populației satisfăcută cu funcționarea democrației ³
UE	4,9	27	5,2	31
România	4,0	15	4,4	20
Austria	6	45	5,8	41
Belgia	5,1	26	5,5	34
Bulgaria	3,1	3	3,9	12
Cehia	5,3	29	5,2	29
Cipru	3,8	13	4,7	20
Croația	3,4	7	4,2	12
Danemarca	6,5	56	6,8	60
Estonia	4,8	23	5,2	28
Finlanda	5,5	36	6,7	64
Franța	4,2	14	4,9	25
Germania	6,5	57	5,9	44
Grecia	2,4	2	3,9	15
Irlanda	5,6	38	5,9	41
Italia	3,6	5	4,4	15
Letonia	3,9	9	4,6	19
Lituania	4	16	4,9	27
Luxemburg	7,2	70	6,7	42
Marea Britanie	5,3	31	5,8	40
Malta	6,9	64	6,1	47
Olanda	6,3	51	6,2	50
Polonia	5,3	30	5,3	32
Portugalia	4,2	11	4,9	25
Slovacia	4,6	15	4,5	17
Slovenia	4	11	4	13
Spania	3,6	7	4,3	15
Suedia	6,4	53	6,7	61
Ungaria	5	25	5,3	32

Q31. Per ansamblu, cât de mulțumit(ă) sunteți de felul în care funcționează democrația în România? Vă rog să folosiți o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă „foarte nemulțumit(ă)”, iar 10 înseamnă „foarte mulțumit(ă)”.

Q32. Per ansamblu, cât de mulțumit(ă) sunteți de starea actuală a economiei în România? Vă rog să folosiți o scală de la 1 la 10, unde 1 înseamnă „foarte nemulțumit(ă)”, iar 10 înseamnă „foarte mulțumit(ă)”.

Notă: 1) Valorile prezentate reprezintă medii naționale pe baza scalelor de răspuns 1 – 10 folosite în cadrul cercetării EQLS 2016; 2) Celulele colorate cu roșu indică valori mult inferioare mediilor la nivel de UE, în timp ce acele celule marcate cu verde arată valori semnificativ peste respectivele medii.

² Datele prezentate reprezintă procente cumulate pentru valorile 7, 8, 9, 10, obținute pe scala de evaluare 1–10 folosită pentru evaluarea satisfacției cu economia.

³ Datele prezentate reprezintă procente cumulate pentru valorile 7, 8, 9, 10, obținute pe scala de evaluare 1–10 folosită pentru evaluarea satisfacției față de modul de funcționare a democrației.

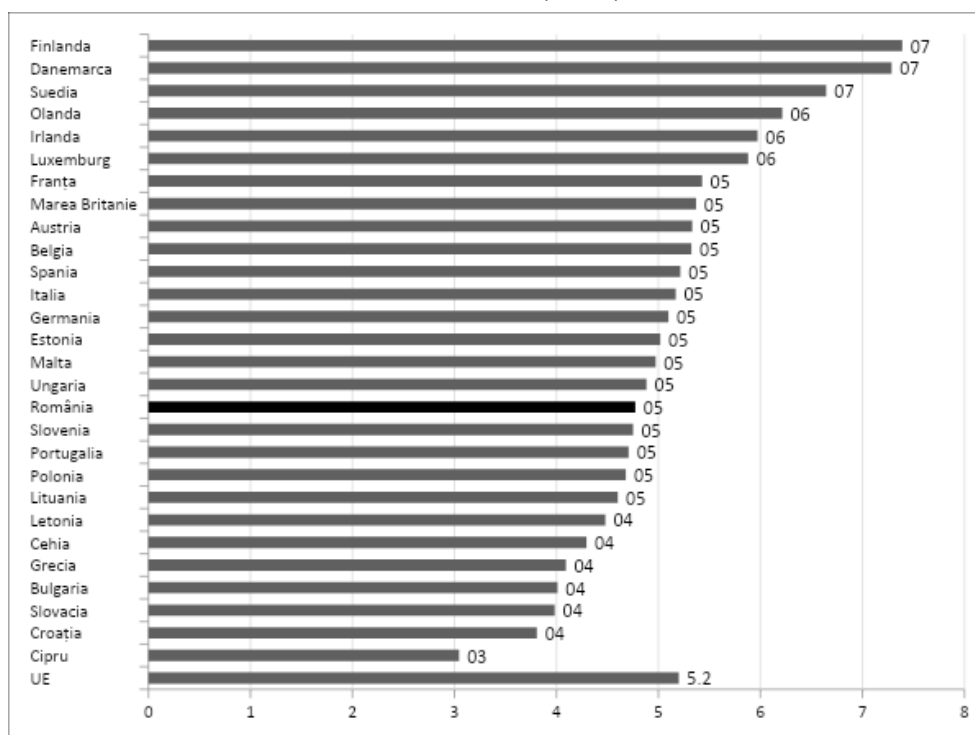
ÎNCREDEREA ÎN OAMENI ȘI ÎN INSTITUȚII

Încrederea în oameni este un liant social și reprezintă bazele relaționării între oameni, fiind deopotrivă un input al angajării în conectarea cu ceilalți cât și un rezultat al legăturilor pe care oamenii le stabilesc în societate. În România, încrederea în oameni este redusă: cu un scor mediu de 4,8 pe o scală de la 1 la 10, țara noastră se situează sub media europeană de 5,2, alături de țări cum sunt Slovenia (4,8), Portugalia (4,7), Polonia (4,7), Ungaria (4,9) (*Grafic 1*).

Încrederea în oameni a cunoscut o scădere ușoară, dar semnificativă între 2003 și 2016. În primele două valuri ale cercetării, media încrederii s-a situat în jurul valorii de 5,5, pentru ca în anul 2011 aceasta să scadă ușor (până la valoarea medie de 5), iar în 2016 să atingă un minim (4,8). Încrederea în oameni este mai ridicată la vârstele tinere, printre persoanele cu educație superioară și în cuartila 4 de venit.

Grafic 1

Încrederea în oameni, medii, 2016

Q33. În general, ați spune că majoritatea persoanelor sunt de încredere, sau că nu poți fi suficient de prevăzător atunci când ai de-a face cu oamenii? Folosiți o scală de la 1 la 10 unde 1 înseamnă „foarte neîncrezător” („nu poți fi suficient de prevăzător”) și 10 înseamnă „foarte încrezător” („majoritatea oamenilor sunt de încredere”).

În România, încrederea în instituțiile politice se situează la un nivel foarte redus (scor mediu la nivel național: 3,7 pentru încrederea în Parlament și 4,1 pentru încrederea în guvern)⁴. Aceste valori sunt apropiate de cele consemnate în Polonia, Slovacia, Cipru, însă ușor mai ridicate comparativ cu cele înregistrate în Croația, Bulgaria, Grecia, Slovenia, Spania sau Italia (*Tabelul nr. 2*). Scoruri mai favorabile s-au consemnat în ceea ce privește încrederea în autoritățile locale, în poliție, în știrile mass media și în ONG-uri, fără însă ca mediile naționale să depășească semnificativ scorurile calculate la nivel european.

Situația la nivel european arată că România se plasează sub media UE pentru majoritatea indicatorilor și cu o diferențiere puternică între scorurile medii obținute în statele dezvoltate din Europa Centrală și de Nord, pe de o parte, și scorurile înregistrate în sudul și estul continentului, pe de altă parte.

Pe ansamblu, din punct de vedere al încrederii în instituții, România este destul de asemănătoare cu Polonia, Slovacia, Cehia sau Letonia, fiind caracterizată prin evaluări apropiate de mediile europene, însă cu valori mai reduse pe componenta încrederii în guvern, Parlament și aparatul de justiție. Bulgaria, Croația, Slovenia, Italia, Spania, Cipru și Grecia, pe de altă parte, constituie grupul de state caracterizate prin valorile cele mai reduse ale încrederii în instituții, fie că ne referim la instituții politice, fie la mass-media, bănci, justiție sau autorități locale. Țările cu nivelurile cele mai ridicate ale încrederii în instituții sunt, în continuare, cele din nordul și vestul Europei (Suedia, Danemarca, Finlanda, Olanda, Germania). În concluzie, România prezintă un profil moderat – negativ în ceea ce privește încrederea populației în instituții, asemănător cu cel al altor state fost comuniste din Europa Centrală, însă diferit de cel al țărilor cu profil pronunțat – negativ din Peninsula Balcanică (Bulgaria, Grecia și Croația).

Tabelul nr. 2

Încrederea în instituții, 2016

Încrederea în:	Guvern	Parlament	Știrile media	Bănci	Justiție	Autorități locale	ONG	Poliție
UE	4,5	4,5	4,8	4,9	5,2	5,6	6	6,4
România	4,1	3,7	5,4	4,7	4,7	5,5	5,5	5,6
Finlanda	6,2	6,5	6,6	7,4	7,3	6,6	6,8	8,2
Danemarca	5,6	6,2	5,1	6,4	7,8	6,7	7	8
Luxemburg	6,2	6	5,5	6,3	6,6	7	6,7	8
Suedia	5,9	6,4	5,5	5,7	6,4	6,1	6,8	6,8
Austria	5,3	5,6	5	5,8	6,5	6,9	6,8	7,5
Olanda	5,7	5,7	5,7	5,6	6,1	6,3	6,3	6,7
Estonia	4,9	4,9	5,4	6,5	5,8	5,9	6,6	6,9

⁴ Valorile prezentate constituie medii ale evaluărilor obținute de la respondenți pe baza scalelor de răspuns cu 10 trepte: 1 „nu am deloc încredere” – 10 „am încredere totală”.

Tabelul nr. 2 (continuare)

Germania	5,4	5,5	5,3	4,7	6,1	6,2	6,3	7,1
Lituania	4,6	3,9	5,3	6,2	5	5,8	6,4	6,9
Marea Britanie	4,8	4,9	4	5,8	5,9	5,6	6,4	6,6
Belgia	4,9	5	5,1	4,9	5,2	6	6,1	6,3
Ungaria	4,9	5	4,5	4,7	5,5	6,3	6	6,2
Cehia	4,3	4,2	4,7	6	5	5,9	5,5	6
Irlanda	4,4	4,7	4,8	4,3	5,4	5,6	5,3	6,5
Portugalia	4,5	4,2	5,1	4,5	4,6	5,5	6,4	6,3
Letonia	4	3,8	5,1	6	4,6	5,5	6,3	5,8
Franța	3,9	4,4	4,4	5	5	5,9	6	6,2
Polonia	4,3	4,1	4,6	5,5	4,6	5,3	6,3	5,7
Slovacia	4,1	4,1	4,6	5,3	4,1	5,5	5,7	4,9
Italia	3,7	3,7	5,1	4	4,4	4,7	5,5	6,3
Spania	3,5	3,8	4,6	3,6	4,3	5,1	5,9	6,1
Cipru	4,5	3,7	4,5	3,5	4,5	5,1	6,2	5
Slovenia	3,3	3,2	4	4,7	3,5	4,6	5,3	5,7
Bulgaria	3,7	3,2	4,7	4,3	3,2	4,7	5,1	4,6
Grecia	2,7	2,8	3,4	3,2	4,7	4,4	4,9	5,8
Croația	3,4	3,2	4	3,8	3,5	3,7	4,9	5

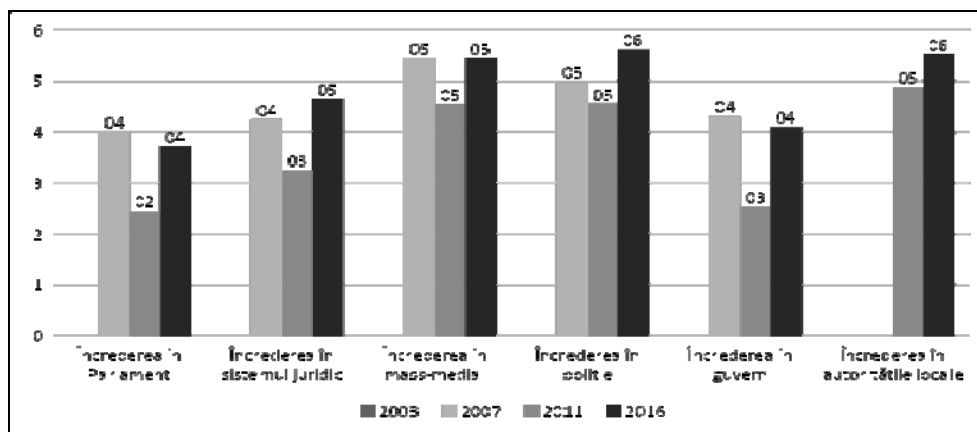
Q35. Vă rog să îmi spuneți câtă încredere aveți în următoarele instituții, utilizând o scală de la 1 la 10, 1 însemnând că „nu aveți deloc încredere în instituție”, și 10 „încredere totală”. *Notă:* 1) Valorile prezentate reprezintă medii naționale pe baza scalelor de răspuns 1–10 folosite în cadrul cercetării EQLS; 2) Celulele colorate cu gri închis indică valori mult inferioare mediilor la nivel de UE, în timp ce acele celule marcate cu gri deschis arată valori semnificativ peste respectivele medii.

Aproape jumătate dintre participanții la cercetarea din 2016 au evaluat încrederea în Parlament cu valori minime, cuprinse între 1 și 3 pe scala de 10. Neîncrederea în Parlament este mai pronunțată în rândul populației urbane (54% dintre respondenții din această categorie), comparativ cu situația consemnată în rural (43%) și în rândul populației cu studii superioare (51%), comparativ cu segmentul de populație ce a absolvit cel mult școală generală (38%). O structură apropiată se înregistrează și în ceea ce privește încrederea în guvern.

Nivelul de încredere al populației în justiția din România este în continuare redus, însă ușor mai ridicat în comparație cu încrederea în instituțiile politice (28% dintre respondenți au evaluat cu valori cuprinse între 7 și 10 încrederea în sistemul judiciar, în timp ce media obținută la nivel național a atins 4,7).

Grafic 2

Încrederea în instituții în România, medii

Q35. Vă rog să îmi spuneți câtă încredere aveți în următoarele instituții, utilizând o scală de la 1 la 10, 1 însemnând că „nu aveți deloc încredere în instituție”, și 10 „încredere totală”.

TENSIUNI ÎN CADRUL SOCIETĂȚII

Percepția tensiunilor existente în societate reprezintă un indicator important al coeziunii existente la nivel social. Chiar dacă indicatorii subiectivi descriși aici nu reflectă existența unor conflicte existente actual între grupuri sociale, ei dau o măsură a modului în care oamenii consideră societatea ca pe un spațiu al tensiunilor.

Cele mai puternice evaluări privind tensiunile din cadrul societății se regăsesc în zona raporturilor economice dintre indivizi (*Graficul 3*). Este posibil ca polarizarea societății românești pe criteriul veniturilor, fenomen puternic în ultimele decenii, să conducă spre asumarea unor relații de opoziție între diversele categorii sociale. Chiar dacă procentul celor care declară că în societate există *multă tensiune între bogați și săraci* este în scădere (de la 48% în 2011 la 40% în 2016), România se află în continuare departe de media europeană (27%), fiind depășită, la acest indicator, doar de două state (Lituania – 51% și Ungaria – 59%). Totodată, un procent similar de respondenți (40% din eșantion) au evaluat relația dintre manageri și muncitori ca fiind una ce are la bază *multă tensiune*. Datele pentru România indică existența unei puternice asocieri între răspunsurile la cei doi itemi ce măsoară tensiunea pe criterii economice, situație explicabilă prin asocierea dintre aceste categorii. Astfel, 73% dintre românii ce au declarat că există *multă tensiune între săraci și bogați* au fost de părere și că relațiile dintre manageri și muncitori sunt caracterizate prin *multă tensiune*.

Nu se înregistrează diferențe statistice semnificative în ceea ce privește percepția tensiunilor pe criterii economice în funcție de gen, cu alte cuvinte femeile

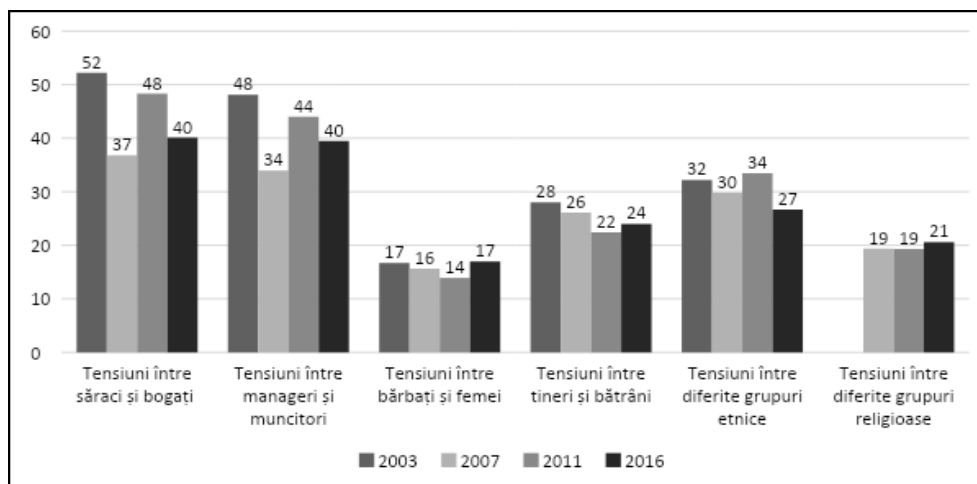
și bărbații nu evaluează diferit această chestiune. În schimb, situația se schimbă când luăm în calcul criteriul veniturilor, mediul rezidențial și educația. Subiecții din prima cuartilă de venit tind în mai mare măsură să considere că în societatea românească există tensiune între bogați și săraci, comparativ cu respondenții încadrați în cuartila de sus (46% în cuartila 1, comparativ cu 26% în cuartila 4). Un procent ridicat (44%) dintre persoanele rezidente în mediul rural evaluează că există multă tensiune între aceste categorii sociale, în timp ce în cazul populației urbane cei ce oferă astfel de evaluări reprezintă 34%. În același timp, 43% dintre respondenții ce au absolvit maxim școala generală consideră că există relații tensionate pe criterii economice, față de numai 32% din persoanele care au absolvit învățământ universitar.

Ponderea populației care afirmă că între diversele grupuri etnice există *multă tensiune* a fost mai redusă în 2016, comparativ cu 2011 (de la 33% la 27%), în timp ce ponderea celor care percep tensiuni pe baze religioase s-a păstrat constantă (20% dintre respondenți). Ponderi mai ridicate ale evaluărilor privind existența tensiunii pe fundament etnic regăsim în rândul populației cu venituri mai ridicate (30% dintre subiecții din această categorie consideră că relațiile dintre diferitele grupuri etnice sunt dominate de *multă tensiune*), în rândul tinerilor cu vârste cuprinse între 18 și 34 de ani (43% dintre aceștia) și al respondenților ce au absolvit minim studii universitare (39% dintre persoanele din această categorie).

Față de anul 2003, în 2016 s-a înregistrat o scădere a percepției tensiunilor, cu excepția celor între bărbați și femei și a celor între grupuri religioase diferite.

Grafic 3

Percepția tensiunilor din cadrul societății, %

Q34. În toate țările există tensiuni între grupurile sociale. În opinia dvs., câtă tensiune credeți că există între următoarele grupuri din țara noastră? Multă tensiune; Oarecare tensiune; Nu există tensiune.

Notă: % persoanelor care sunt de părere că există *multă tensiune* între diversele categorii sociale.

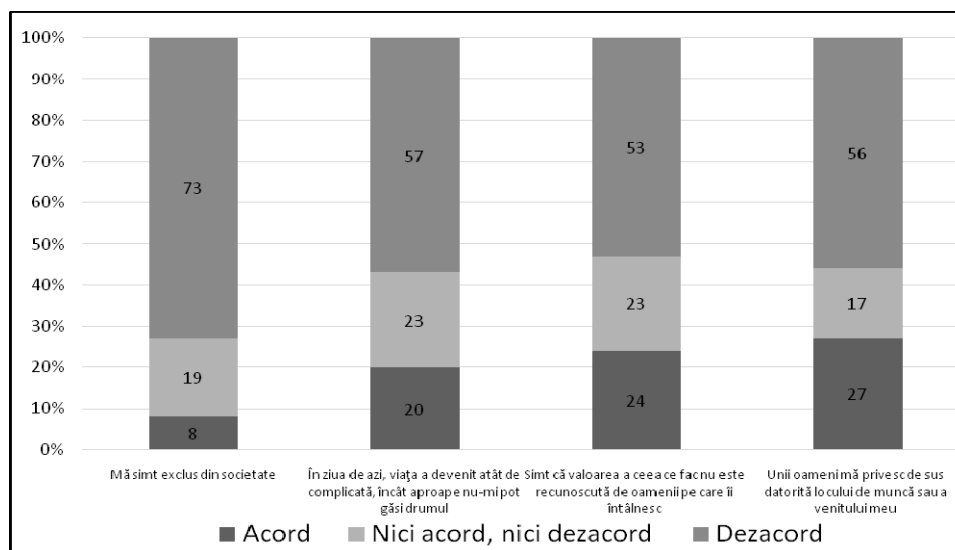

EVALUĂRI PRIVIND EXCLUZIUNEA SOCIALĂ

În România, în mod asemănător cu țările europene, sentimentul dominant în relația cu ceilalți și societatea este unul pozitiv, de incluziune socială. Totuși, o proporție importantă a populației, cuprinsă între 27% și 47% experimentează sentimente de înstrăinare, dezorientare, excluziune sau este indecisă cu privire la aceste elemente. În anul 2016, 8% dintre români au declarat că *se simt excluși din societate*, 20% dintre respondenți sunt de părere că *viața lor a devenit complicată și că aproape că nu-și pot găsi drumul* (sensul), 24% simt că valoarea a ceea ce fac nu este recunoscută de ceilalți, iar 27% cred că sunt *priviți de sus de către semenii din cauza locului de muncă pe care-l dețin sau a veniturilor pe care le realizează*. Sentimente de excluziune accentuată pe toate dimensiunile studiate resimt mai ales persoanele cu educație scăzută și cele din jumătatea inferioară a distribuției de venituri. Pentru persoanele de peste 65 de ani, un sentiment de dezorientare reiese pregnant din date comparativ cu vârstele tinere: 27% dintre persoanele vârstnice declară că viața a devenit atât de complicată, încât nu își pot găsi drumul față de numai 11% în cazul celor între 25 și 34 de ani.

Grafic 4

Sentimente de excluziune socială, %

Q36. În ce măsură sunteți sau nu de acord cu următoarele afirmații? 1. Mă simt exclus(ă) din societate; 2. În ziua de azi, viața a devenit atât de complicată, încât aproape nu-mi pot găsi drumul; 3. Simt că valoarea a ceea ce fac nu este recunoscută de oamenii pe care îi întâlnesc; 4. Unii oameni mă privesc de sus datorită locului de muncă sau a venitului meu.

Metodologia EQLS propune un index pentru măsurarea percepției privind excluziunea socială ce este compus din agregarea răspunsurilor primite la patru

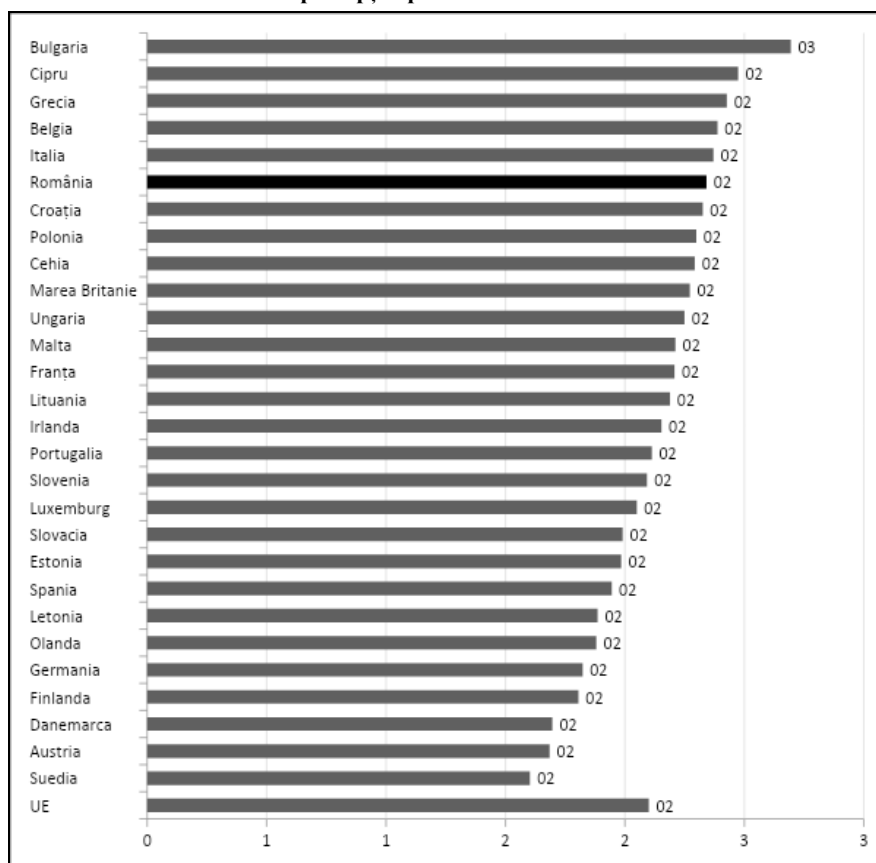
întrebări din cadrul chestionarului: a) *Mă simt exclus din societate*; b) *În ziua de azi, viața a devenit atât de complicată, încât aproape nu-mi pot găsi drumul*; c) *Unii oameni mă privesc de sus datorită locului meu de muncă sau a venitului meu*; d) *Simt că valoarea a ceea ce fac nu este recunoscută de oamenii pe care îi întâlnesc*.

Indicele calculat poate lua valori cuprinse între 1 (ce corespunde situațiilor în care respondentul declară *dezacord puternic* la fiecare dintre acești patru itemi) și 5 (situație în care este asumat *acord puternic* pentru toate cele patru enunțuri).

În anul 2016, media la nivel european a acestui indicator compozit a fost de 2,1, valoare apropiată celei consemnate și etapa anterioară de colectare a datelor (2011 – 2,2). Pentru România, acest indicator a atins 2,3 puncte, un ușor progres față de rezultatele din 2011 (2,4) și 2007 (2,7). Privind datele raportate la nivelul UE (*Grafic 4*), valori asemănătoare celor consemnate în cazul României au mai fost obținute în Polonia și Ungaria, în timp ce în Bulgaria excluziunea socială este percepută ca fiind mult mai accentuată. Și de această dată, situațiile cele mai bune se înregistrează în țările nordice și în Germania, Austria și Olanda, unde valoarea acestui indicator se situează în intervalul 1,6–1,8 puncte.

Grafic 5

Indicele percepției privind excluziunea socială

CONCLUZII

- Satisfacția față de starea generală a economiei este redusă, numai 15% dintre respondenți s-au declarat în 2016 mulțumiți de acest aspect în România. Totodată, doar 20% dintre români se declară satisfăcuți față de modul de funcționare a democrației în situația concretă a țării.

- Încrederea în oameni este scăzută în țara noastră, relevând premise nefavorabile pentru coeziune socială.

- Încrederea în instituții este, de asemenea, scăzută, dar anul 2016 indică o îmbunătățire ușoară a situației generale privind încrederea în instituții, comparativ cu rezultatele obținute în anul 2011, ceea ce arată o revenire la valorile consemnate în 2008.

- Tensiunile sociale cel mai puternic percepute sunt cele verticale, între clase sociale diferite (săraci și bogați, management și muncitori) în timp ce conflictele orizontale (între sexe, generații și grupuri etnice) sunt mai puțin proeminente.

- Sentimentele de excluziune socială sunt experimentate de o parte importantă a populației, fiind mai pregnante în cazul categoriilor vulnerabile (săraci, persoane cu educație scăzută, în unele cazuri vârstnici)

- Evoluții negative în 2011, anul care surprinde criza, s-au înregistrat în indicatorii care descriu calitatea societății: încrederea în instituții a scăzut, percepția tensiunilor între săraci și bogați și a celor între manageri și muncitori a crescut.

BIBLIOGRAFIE

- Abbott, Pamela, and Claire Wallace. 2012. "Social Quality: A Way to Measure the Quality of Society, *Social Indicators Research*". 108(1): 153–167.
- Mărginean, Ioan. 2008. „Calitatea percepută a societății românești în context European”. *Calitatea Vieții*. XIX(1–2): 193–198.